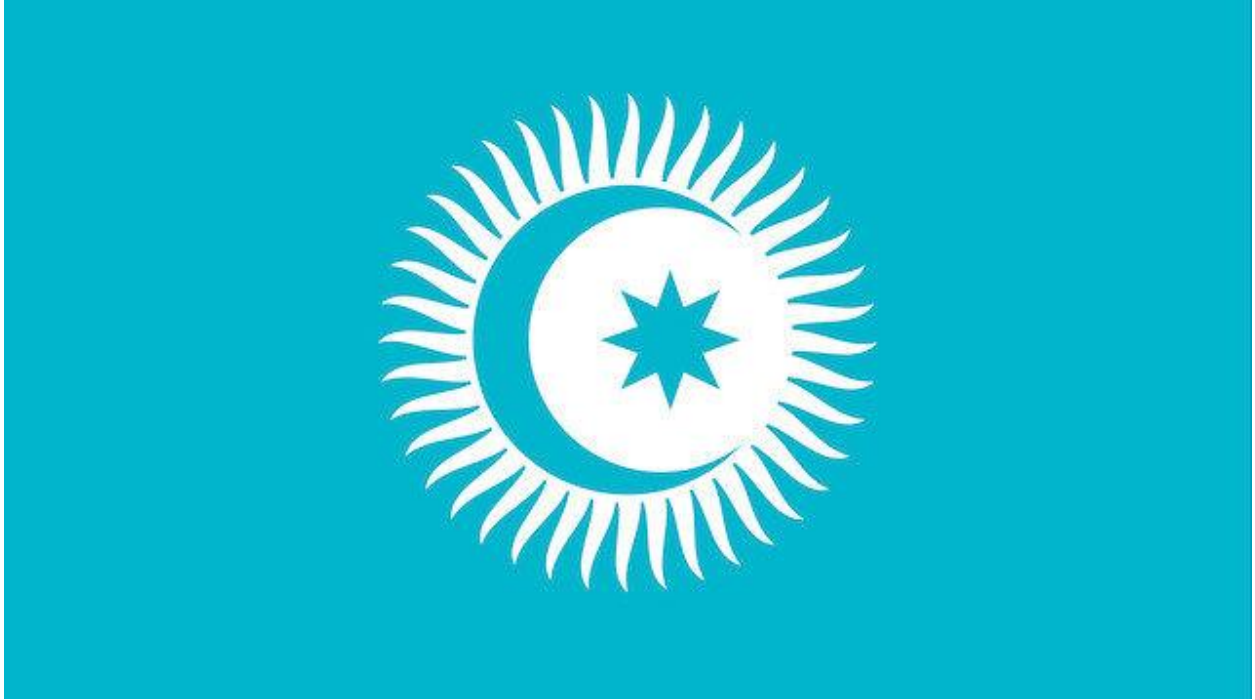

21. yüzyılda Türk dünyası

21. yüzyılda Türk dünyasına, siyasalın ve devletin geçirmekte olduğu değişim ve dönüşümü dikkate alarak bakmak gerek. Yani geçtiğimiz yüzyılın kodlarıyla Türk dünyasını anlamak, anlamlandırmak kolay olmayacaktır.

Arşiv

Dr. Orkhan Valiyev

Western Caspian Üniversitesi Öğretim Üyesi / BAKÜ

21. yüzyılda Türk dünyasına, siyasalın ve devletin geçirmekte olduğu değişim ve dönüşümü dikkate alarak bakmak gerek. Yani geçtiğimiz yüzyılın kodlarıyla Türk dünyasını anlamak, anlamlandırmak kolay olmayacaktır. Türk dünyası kavramı ulusallık anlatısının politik söyleme hakim olduğu dönemin çıktısı olarak görülebilir. Schmittyen perspektiften bakacak olursak insanın mekana ilişkin modern hakimiyetinden doğan egemenlik meselesidir. Türk dünyasının ulus-devletle bir anlam ifade ettiği aşikar. Zira ulusallığa evrilen modern devlet mekana ilişkin kavrayışını ulus bağlamında kurgulamıştır. Geçtiğimiz yüzyılın başında doğan Türk dünyası kavramının dinsel olandan ayrı düşünül(e)mediği dikkate alındığında Schmitt'in siyasala/egemenliğe ilişkin teolojik çıkarımının yabana atılmaması gerektiğini anlıyoruz. Türk dünyası 20. yüzyılın başlarında politik iddiadan arı bir mesele olarak doğmuş olmasına karşın ancak yüzyılın sonlarında politik bir nitelik kazandırılması mümkün olmuştur.

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI

Türkler Modernite'yi Vestfalyan sistemin dışında kalan Osmanlı/Türkiye Türkleriyle tecrübe edinmeye başladı. Bu vesileyle "Türk"ün politik olarak Anadolu'da doğduğunu söylemek abartı olmasa gerek. Fikri olarak Çarlık'ta doğmasına karşın Türk dünyası bağlamında siyasal ve devlet İstanbul merkezli bir

çerçeve de şekillenmiştir. Bu süreç cumhuriyet öncesinde Azerbaycan'da, Türkistan'da özerk/bağımsız cumhuriyetler olarak tezahür etmişse de 20. yüzyılda Türk'ün/Müslüman'ın siyasal ve devlet kavrayışı cumhuriyet Türkiye'siyle sınırlı kalmıştır. Türk modernleşmesi (siyasal ve devletin doğuşu) İngiliz, Fransız vb. gibi içsel bir dönüşümden ziyade işgalcilere karşı verilen İstiklal Harbi ve sonucunda küçülme bağlamında şekillenmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet, Ankara bağlamında içine kapanmış; Turancılığı ve İslam'ı yadsımıştır. Ezcümle 20. yüzyılda modern siyasal ve devlet anlayışı Anadolu Türkleriyle sınırlı kalmıştır. Zira 1918'de ilan edilen Azerbaycan Cumhuriyeti dahi kısa süre sonra işgale direnememiştir.

Türk Devletler Teşkilatı (TDT) Türkiye ve Azerbaycan'ın başını çektiği bir gelişmenin sonucu olarak görülebilir. Ekonomik, politik vs. gelişmeler kurumsallaşmayı zorunlu kılmıştır. TDT'yi ekonomik bir iş birliğini kurumsallaştırmasına bağlı olarak geleceği parlak bir kurum olarak görülmelidir. Bu anlamıyla TDT'nin ilanı ehemmiyetli bir aşama olarak yorumlanabilir. Bundan sonraki aşamada Türk Dünyasının ekonomik, politik, askeri vb. merkezlerinin belirlenmesi gerekecektir. Söz gelimi, Türkiye bu dünyanın kurumsal olarak devamlılığını, kadimliğini, devlet hafızasını korumuş tek devleti olduğundan ötürü teşkilatın politik/idari merkezi olmak durumundadır. Aksi takdirde öteki Türk cumhuriyetleri, teşkilatın politik/idari yükünü taşımakta zorlanacaklardır. Yani taksimatın Bakü, Aşkabat, Taşkent, Nursultan, Bişkek'in ve dahi Lefkoşa'nın da dahil olduğu bir formatta Ankara'da yapılması daha akla uygundur. Nitekim ilk adım olan TDT'nin tesisi bu prensip çerçevesinde gelişmiştir. Ancak özellikle ekonomik ilişkilerin teşkilat bünyesinde kurumsallaşması gerekmektedir.

20. yüzyıl, 19. yüzyılın tarihe ilişkin politik gebeliğinin sonucu doğmuştur. 21. yüzyıl ise geçtiğimiz yüzyılın sonlarına doğru siyasala, ekonomiye/kapitalizme ilişkin yeni yaklaşımların ışığında doğmaktadır. Öyle ki klasik ulus-devlet ve egemenliği artık sorgulanır olmaya başlamıştır.

DİN VE UYGARLIK İLİŞKİSİ YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLİYOR

Bir takım siyaset teorisyenleri halkın, toplumun, siyasalın devletin egemenliğinden çıktığını, yaşamın finans ekonomik anlayışının (şirketleşme) tekeline geçtiğine ilişkin çan çalmaktadırlar. Siyasala ilişkin modern kavrayışın sonucunda doğmuş Türk dünyasının içinde bulunduğumuz yüzyıldaki akıbeti ve selameti için bu dönüşümler dikkate alınmalıdır. Türk dünyasının sadece 20. yüzyılın kapalı devre politik kavrayışıyla düşünülemeyeceği anlaşılıyor. Zira geçtiğimiz yüzyılın bilhassa ilk yarısında hakimiyet kuran aydınlanmacı düşüncenin aksine artık din de tekrardan görünür olmaya başlamıştır. Bir başka sorun Türk dünyasına ilişkin romantik yaklaşımı düşünsel bir zemine taşıma sorunu üzerinde yatmaktadır. Kanaatimce sorunu Türk dünyasında siyasal ve devlet varlığının uzunca bir süre kesintiye uğramasında aramak lazım. Ekonomik iş birliğinin gelişmesi kurumsallaşmayı de beraberinde getirecektir.

21. yüzyılda karşılaştığımız dönüşümün özü geçtiğimiz yüzyılda aydınlanmanın, modern devrimlerin kurum ve kavramlarının doğruluklarının söz konusu ediliyor olmasıdır. Türk dünyası üzerine düşünürken bu anlamda yirminci yüzyılın düşünsel kalıbını terk etmek lazım. Örneğin; artık dinsel olana karşı aleni bir yadsıma olanak dışıdır. Çünkü ulus-devletler elinden kaymakta olan siyasal egemenliği muhafaza etmek için dinsel olana müracaat etmektedir. Ezcümle uygarlıkla din arasındaki ilişkinin yeniden gözden geçirildiğine şahitlik etmekteyiz. Çünkü siyasal, devlet yeni bir oluşum içindedir. Ancak bu ilişkinin de son tahlilde politik bir mesele olduğu dikkate alınmak durumundadır. Siyasal ve devletin teknolojik, iklim ve göç gibi yüzyılın olguları karşısında değişim ve dönüşüm yaşadığı anlaşılıyor. Bu değişim ve dönüşümlerin ışığında oluşan TDT ekonomik iş birliğini önceleyeceği ve kurumsallaştırabileceği taktirde Türk dünyasının önü açılacak demektir.